

Кацицка Г.

кандидат політичних наук,
науково-педагогічний працівник
Вищої школи суспільно-економічних відносин
(м. Пшеворськ, Польща)
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-1091-4509>

Kacicka Grazyna

Candidate of Political Sciences (PhD),
Scientific and Pedagogical Worker
High School of the Social and Economic
(Przeworsk, Poland)

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКРИЗОВОЇ ПОЛІТИКИ І РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

THEORETICAL ASPECTS OF FORMING STATE ANTI-CRISIS POLICY AND REGULATION IN THE ENTREPRENEURSHIP SECTOR UNDER MACROECONOMIC INSTABILITY

Стаття висвітлює важливість комплексного підходу до антикризового регулювання, яке об'єднує різноманітні інструменти державного втручання для захисту економіки від потенційних кризових явищ, та демонструє глибоке розуміння того, як кризи можуть стимулювати адаптацію та інновації у підприємницькому секторі, водночас наголошуючи на важливості розробки ефективних антикризових стратегій. В умовах глобалізації та зростаючої непередбачуваності економічного середовища, актуальність розробки ефективних антикризових стратегій стає все більш відчутною. У статті досліджено макроекономічну нестабільність як ключову загрозу для підприємництва та запропоновано комплексний підхід до формування державної антикризової політики. Основна увага приділяється необхідності інтеграції фінансових, економічних та соціальних інструментів у державне регулювання, щоб забезпечити стійкий розвиток та адаптацію підприємств до змінних умов.

Ключові слова: макроекономічна нестабільність, підприємництво, державна антикризова політика, управління, регулювання, стратегія.

The article delves into the significance of employing a holistic approach towards crisis management and regulation, encapsulating a myriad of state intervention mechanisms aimed at safeguarding the economy against the potential onslaught of crisis phenomena. It unfurls a profound comprehension of the mechanisms through which crises can act as catalysts for adaptation and innovation within the entrepreneurial landscape. Furthermore, it underscores the critical need for crafting and implementing effective anti-crisis strategies to navigate through the challenges posed by the ever-evolving and unpredictable global economic milieu. Amidst the backdrop of globalization and escalating uncertainties within the economic sphere, the imperative for formulating robust anti-crisis strategies becomes increasingly evident. The discourse within the article methodically examines macroeconomic instability, identifying it as a formidable adversary to entrepreneurial ventures and economic growth at large. It advocates for a comprehensive strategy in the development of state anti-crisis policies, which are deemed essential for mitigating the adverse effects of economic downturns and ensuring the resilience and sustainability of the business sector. Central to the discussion is the argument for the integration of a broad spectrum of financial, economic, and social instruments within the ambit of state regulatory frameworks. This multidimensional approach is posited as crucial for fostering sustainable development and facilitating the seamless adaptation of businesses to the fluid and often volatile economic conditions. The article posits that such a cohesive strategy, encompassing preemptive planning, responsive adaptation, and innovative problem-solving, is paramount for empowering businesses to not only survive but thrive amidst the challenges of macroeconomic instability.

Keywords: macroeconomic instability, entrepreneurship, state anti-crisis policy, management, regulation, strategy.

Постановка проблеми. У сучасному світі економічні системи країн постійно зіштовхуються з різноманітними викликами, що породжують макроекономічну нестабільність. Ці виклики включають глобальні фінансові кризи, політичні нестабільності, природні катастрофи, технологічні зрушення та пандемічні загрози, кожна з яких може мати далекосяжні наслідки для економік на національному та глобальному рівнях. У відповідь на ці виклики формування адекватної державної антикризової політики, що здатна ефективно реагувати та адаптуватися до постійно змінних умов, стає критично важливим завданням.

Проблема полягає не лише у розробці таких політик, але й у їх імplementації та оцінці ефективності, що вимагає глибокого розуміння макроекономічних процесів, вміння аналізувати та прогнозувати потенційні ризики, а також здатності до швидкого адаптування під час кризових ситуацій. Особливе значення це має у сфері підприємництва, яка є рушійною силою інновацій та економічного зростання, але водночас найбільш вразлива до макроекономічних коливань.

Зв'язок даної проблеми з важливими науковими та практичними завданнями полягає у пошуку балансу між потребою у стабілізаційних заходах, що запобігають або пом'якшують ефекти криз, та необхідністю забезпечити умови для сталого розвитку підприємництва. Ефективне регулювання в цій сфері має значний вплив на здатність економіки адаптуватися до зовнішніх та внутрішніх шоків, зменшуючи негативний вплив на рівень зайнятості, припливу інвестицій та суспільного економічного добробуту.

Отже, **актуальність** теми дослідження обумовлена не лише постійною загрозою економічних криз, але й необхідністю розробки таких інструментів державного регулювання, які б забезпечили стійкість та гнучкість економічної системи, сприяли б збереженню та розвитку підприємницької активності. Важливим аспектом є також інтеграція національних стратегій у ширший глобальний контекст, адже макроекономічна нестабільність часто має транснаціональний характер і вимагає координованих зусиль на міжнародному рівні. У цьому контексті, наукове дослідження, спрямоване на вивчення теоретичних аспектів формування державної антикризової політики та її регулювання у сфері підприємництва, набуває особливого значення. Відповідно до цього, основними напрямками дослідження є:

- аналіз макроекономічної нестабільності як фактора, що впливає на діяльність підприємництва та загальну економічну ситуацію у країні;
- оцінка ефективності існуючих механізмів державного регулювання та антикризової політики в умовах економічних коливань;
- розробка пропозицій щодо формування гнучких та адаптивних стратегій державного регулювання, які сприятимуть стійкості та розвитку підприємницького сектора в умовах нестабільності.

Таким чином, проблематика формування державної антикризової політики та її регулювання у

сфері підприємництва в умовах макроекономічної нестабільності є актуальною та вимагає всебічного наукового аналізу. Вирішення цієї проблеми дозволить не тільки знизити вразливість економіки до зовнішніх та внутрішніх шоків, але й забезпечити умови для сталого економічного зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд сучасних наукових досліджень та публікацій, присвячених макроекономічній нестабільності, антикризовій політиці та державному регулюванню в сфері підприємництва, демонструє значний інтерес наукової спільноти до цієї тематики [1–8].

Тим не менш, попри істотний внесок у розуміння макроекономічної нестабільності та методів її подолання, ряд важливих аспектів залишаються недостатньо дослідженими. Зокрема, потребує додаткового аналізу питання формування гнучких та адаптивних стратегій державного регулювання, що здатні ефективно відповідати на швидкі зміни умов та викликів, з якими стикаються сучасні економіки.

На основі проведеного аналізу останніх досліджень можна виділити наступні ключові напрямки, що потребують подальшої уваги науковців:

- розробка інтегрованих підходів до формування державної антикризової політики, що поєднують елементи фінансового, економічного та соціального регулювання для забезпечення комплексної відповіді на кризові явища;
- вивчення впливу цифровізації та технологічних інновацій на механізми державного регулювання у сфері підприємництва, особливо у контексті здатності адаптуватися до швидких змін;
- аналіз міжнародного досвіду у сфері антикризової політики та визначення ефективних практик, що можуть бути адаптовані та впроваджені в різних країнах з урахуванням специфіки національних економік;
- оцінка впливу глобальних економічних та політичних нестабільностей на підприємницьку діяльність із залученням кейс-стаді з різних регіонів світу для кращого розуміння механізмів резилієнтності підприємницького сектору;
- розробка методик оцінювання ефективності державної антикризової політики, які б враховували не лише економічні, але й соціальні показники, забезпечуючи більш повне розуміння її впливу на суспільство.

Зазначені області дослідження відкривають широкі перспективи для подальших наукових робіт, які допоможуть вирішити існуючі прогалини у знаннях та сприятимуть формуванню більш ефективних та адаптивних стратегій державного управління у відповідь на кризові явища, що, у свою чергу, підвищить резилієнтність національних економік та забезпечить умови для сталого розвитку.

Метою статті є розробка комплексного теоретичного підходу до формування ефективної державної антикризової політики та механізмів регулювання в сфері підприємництва в умовах макроекономічної нестабільності.

Виклад основних результатів дослідження.

Виходячи з мети дослідження, розглянемо основні поняття та категорії, що мають забезпечити її досягнення. В окресленій нами проблематиці зазначено основні складники категоріально-понятійного апарату, головним чином, на яких буде зроблено акцент і визначено їх вплив на ефективність діяльності суб'єктів підприємництва та забезпечення її сталого розвитку.

Насамперед, зазначимо, що макроекономічна нестабільність, спричинена дестабілізаційними процесами як в економіці, так і в суспільно-політичній та соціальній сферах будь-якої країни, бере свій початок у появі та розвитку кризових явищ.

Відомо, що на макроекономічному рівні прояви кризових явищ пов'язані з циклічністю економічного розвитку, де мають місце періоди буму та спаду, а тому по досягненню останнього відбувається криза, спричинена дестабілізацією в економіці, яка має циклічну природу [5, с. 28].

Кризові явища в економіці розглядаються як динамічний процес, що характеризується періодами інтенсивної економічної нестабільності та невизначеності функціонування підприємницького сектору, під час яких ключові економічні показники значно відхиляються від норми або очікуваного рівня результативності господарської діяльності під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників формування бізнес-простору, ініціюючи тим самим еволюцію та прогрес в економіці, що стимулює учасників ринкових відносин до адаптації та пошуку нових стратегій для виходу на інноваційні шляхи розвитку в сучасній екосистемі [6, с. 113]. Тобто, можемо констатувати, що кризи в економіці, не дивлячись на свою здатність до руйнування, також слугують каталізатором для інновацій та розвитку. Кризові періоди змушують підприємства переглянути свої існуючі процеси та шукати нові шляхи для забезпечення свого виживання та подальшого розвитку в мінливому економічному середовищі. Інновації, в свою чергу, виступають як відповідь на ці виклики, дозволяючи підприємствам не тільки адаптуватись до змін, але й випереджати їх, створюючи нові ринкові можливості та забезпечуючи економічне зростання.

В цьому контексті, інноваційні процеси, що ініціюються як відповідь на кризові явища, мають велике значення для економічного розвитку та прогресу. Вони «...зазвичай обумовлені необхідністю досягнення певних цілей» і дозволяють не лише вирішувати актуальні проблеми, а й відкривають нові перспективи для розвитку підприємництва, впроваджуючи новітні технології, підвищуючи продуктивність праці, економлячи ресурси, та стимулюючи збутову діяльність [3, с. 65]. Саме «використання нових розробок значно розширює можливості підприємництва задовольняти потреби споживачів шляхом випуску продукції (товарів, робіт, послуг) більш високої якості і кількості», що має на меті забезпечити зростання фінансових результатів і підґрунтя запобігання погіршенню економічного стану підприємства [4, с. 426]. Це, в свою чергу, сприяє створенню більш стійкої

та адаптивної економіки, здатної ефективно реагувати на майбутні виклики та кризи.

Настання системних шоків та кризових явищ в економіці зумовлюють застосування сукупності базових елементів, що являють єдину систему антикризового управління, яка на макро- і мікрорівні в умовах сучасної екосистеми здатна шляхом контролінгу функціонування бізнес-середовища реалізувати ефективний механізм раннього попередження про загрозу наближення кризових явищ, нівелювання можливих наслідків активної фази кризи та її урегулювання, а також запобігання кризовим явищам у майбутньому за допомогою моделювання аналогічних процесів для забезпечення здатності оперативного реагування на динамічні зміни ділової активності підприємницького сектору та поведінки його суб'єктів в умовах кризової економіки з метою захисту їхньої економічної безпеки та розвитку суспільного відтворення національного господарства [8, с. 10].

Важливо відмітити, що «у розробці механізму антикризового управління ключовим є розуміння, що криза не є моментальною подією, а процесом, що вимагає систематичного підходу та вчасних реакцій. Цей процес включає не тільки визначення ознак кризи, але розуміння її причин та впливу на різні аспекти діяльності підприємства» [7, с. 159].

Таким чином, розуміння природи криз і процесів формування кризових явищ в економічних системах та їх вплив на дестабілізацію економіки і господарську діяльність підприємницького сектору є важливим інструментом антикризової політики, що включає в себе ряд заходів, спрямованих на оптимізацію бізнес-процесів, посилення фінансової стійкості підприємств до умов економічної кризи, комбіноване, правильне та раціональне застосування яких дозволяє сформувати адаптивну систему господарювання і соціально-економічного розвитку підприємництва в умовах структурної трансформації національної економіки та глобального макроекономічного середовища [5, с. 31].

В свою чергу, розуміння природи криз і процесів, які призводять до формування кризових явищ в економіці, є ключовим елементом в рамках державного регулювання.

Розглядаючи державне регулювання як основний елемент категоріально-понятійного апарату, що здійснює вплив на ефективність діяльності суб'єктів підприємництва та забезпечення її сталого розвитку, маємо визначити його сутність.

Так, державне регулювання можна розглядати як «...комплекс політико-правових заходів, що здійснюються органами публічної влади з метою стабілізації існуючої системи соціально-економічних відносин та формування умов для їх подальшого прогресивного розвитку», завданням якого на загальносоціальному рівні є встановлення справедливої системи соціальних відносин на основі забезпечення принципів верховенства права та юридичної рівності, а також ефективного соціально-економічного розвитку [2].

З точки зору матеріального забезпечення, державне регулювання розглядається як «...сукупність форм і методів цілеспрямованого впливу держави на розвиток суспільного способу виробництва ... для його стабілізації та пристосування до умов, що змінюються [1].

Отже, можемо зазначити, що державне регулювання, яке охоплює комплекс політико-правових заходів для стабілізації та розвитку соціально-економічних відносин, має на меті не лише впорядкування існуючих систем, але й формування умов для їх адаптації та прогресивного розвитку у відповідь на зовнішні та внутрішні виклики, включаючи економічні кризи.

В контексті антикризової політики та державного регулювання, важливим є застосування комплексного підходу до оптимізації бізнес-процесів і зміцнення фінансової стійкості підприємств. Це відповідає завданням державного регулювання на загальносоціальному рівні, яке спрямоване на створення справедливих соціальних відносин і підтримку ефективного соціально-економічного розвитку, забезпечуючи при цьому юридичну рівність та дотримання принципів верховенства права.

Таким чином, державне регулювання виступає як основний інструмент для реалізації антикризових заходів, що дозволяє не тільки відповідати на поточні економічні виклики, але й формувати умови для стабільного та прогресивного розвитку в майбутньому. Цілеспрямований вплив держави на розвиток суспільного виробництва, зокрема через антикризове регулювання, створює передумови для адаптивної системи господарювання та соціально-економічного розвитку підприємництва, зміцнюючи його здатність ефективно пристосовуватись до структурних трансформацій національної економіки та змін у глобальному макроекономічному середовищі.

Висновки. Розглянувши теоретичні аспекти формування державної антикризової політики і регулювання у сфері підприємництва, можемо констатувати, що створення ефективної системи антикризового управління вимагає глибокого аналізу макроекономічної нестабільності та її впливу на підприємницький сектор.

Ключовим елементом успішної антикризової політики є її здатність до адаптації та оперативно реагування на динамічні зміни, що вимагає не лише впровадження новітніх технологій та інновацій, але й глибокого розуміння природи криз і процесів їх формування. Досліджуючи кризові явища як динамічні процеси, що ведуть до значних відхилень від очікуваних економічних показників, маємо відмітити складність та багатомірність впливу криз на економіку. Встановлення справедливих соціальних відносин, забезпечення юридичної рівності та ефективного соціально-економічного розвитку є основними завданнями державного регулювання в контексті антикризової політики. Результати дослідження підкреслюють необхідність постійного моніторингу та оцінювання дієвості впроваджених заходів з метою своєчасної

адаптації до змінюваних умов та викликів, з якими стикаються національні економіки в глобалізованому світі.

Для забезпечення резиліентності та сталого розвитку підприємницького сектору в умовах макроекономічної нестабільності, державні органи мають активно використовувати інструментарій антикризового регулювання, який включає не тільки фінансові, але й економічні та соціальні інструменти. Зокрема, важливу роль відіграють заходи з підтримки інновацій, стимулювання виробництва та експорту, захисту внутрішнього ринку, а також розвитку людського капіталу та збільшення зайнятості.

Таким чином, ефективне державне регулювання в умовах макроекономічної нестабільності потребує балансу між невідкладними антикризовими заходами та довгостроковими стратегією розвитку, яка орієнтована на інновації, технологічне оновлення та підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Розвиток і впровадження гнучких та адаптивних стратегій, які здатні ефективно реагувати на швидкі зміни та виклики, є ключовим фактором для забезпечення стабільності та процвітання підприємницького сектору в сучасних умовах.

Бібліографічний список:

1. Адамівська В.С. Механізм державного регулювання економіки та вибір напряму економічної політики в сучасних умовах господарювання. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1063>
2. Бавико О.Є. Необхідність державного регулювання підприємництва та механізми його здійснення. *Ефективна економіка*. 2017. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5985>
3. Завідна Л.Д. Інновації як фактор розвитку та джерело конкурентних переваг підприємства. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічні науки». 2018. № 2(10). С. 60–67.
4. Ладунка І.С., Шутов І.В. Антикризова політика в умовах сучасного підприємництва. *Економіка і суспільство*. 2018. № 14. С. 426–430.
5. Намлієв Є., Каціцка Г. Особливості функціонування підприємницького сектору в умовах фінансово-економічної кризи та формування механізму антикризового управління. *Київський економічний науковий журнал*. 2023. № 2. С. 26–33.
6. Каціцка Г., Намлієв Є. Кризові явища як основа виникнення дестабілізаційних процесів в економіці: актуальність теорій та розвиток кризисологічних досліджень. *Київський економічний науковий журнал*. 2023. № 1. С. 103–116.
7. Намлієв Є., Копеч А. Стратегії антикризової політики як засіб забезпечення економічної безпеки підприємств. *Київський економічний науковий журнал*. 2024. № 4. С. 157–163.
8. Namliiev Y., Kacicka G. Topical problems of regulating the economic activity of enterprises and developing a system of anticrisis management in market conditions. *New Knowledge Journal of Science*. 2022. Vol. 11. No. 4. P. 5–12.

References:

1. Adamovska V. S. (2017) Mekhanizm derzhavnogo reguliuvannia ekonomiky ta vybir napriamu ekonomichnoi polityky v suchasnykh umovakh hospodariuvannia

- [The mechanism of state economic regulation and the choice of economic policy direction in modern management conditions]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, no. 4. Available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1063>
2. Bavyko O. Ye. (2017) Neobkhdnist derzhavnogo rehuliuвання pidpriemnytstva ta mekhanizmy yoho zdiisnennia [The necessity of state regulation of entrepreneurship and mechanisms of its implementation]. *Efektivna ekonomika*, no. 12. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5985>
 3. Zavidna L. D. (2018) Innovatsii yak faktor rozvytku ta dzherelo konkurentnykh perevah pidpriemstva [Innovations as a factor of development and a source of competitive advantages of an enterprise]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka». Seriya: «Ekonomichni nauky» – International Scientific Journal "Internauka". Series: "Economic Sciences"*, no. 2(10), pp. 60–67.
 4. Ladunka I. S., & Shutov I. V. (2018) Antykryzova polityka v umovakh suchasnoho pidpriemnytstva [Anti-crisis policy in the context of modern entrepreneurship]. *Ekonomika i suspilstvo – Economy and Society*, no. 14, pp. 426–430.
 5. Namliiev Y., & Kacicka G. (2023) Osoblyvosti funktsionuvannia pidpriemnytskoho sektoru v umovakh finansovo-ekonomichnoi kryzy ta formuvannia mekhanizmu antykryzovoho upravlinnia [Features of the functioning of the business sector in the conditions of the financial and economic crisis and the formation of the anti-crisis management]. *Kyivskyi ekonomichnyi naukovyi zhurnal – Kyiv Economic Scientific Journal*, no. 2, pp. 26–33.
 6. Kacicka G., & Namliiev Y. (2023) Kryzovi yavlyshcha yak osnova vynykennia destablyzatsiinykh protsesiv v ekonomitsi: aktualnist teorii ta rozvytok kryzysolohichnykh doslidzhen [Crisis phenomena as the basis for the emergence of destabilization processes in the economy: the relevance of theories and the development of crisisology research]. *Kyivskyi ekonomichnyi naukovyi zhurnal – Kyiv Economic Scientific Journal*, no. 1, pp. 103–116.
 7. Namliiev Ye., & Kopec A. (2024) Stratehii antykryzovoi polityky yak zasib zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv [Anti-crisis policy strategies as a means of ensuring the economic security of enterprises]. *Kyivskyi ekonomichnyi naukovyi zhurnal – Kyiv Economic Scientific Journal*, no. (4), pp. 157–163.
 8. Namliiev Y., & Kacicka G. (2022) Topical problems of regulating the economic activity of enterprises and developing a system of anticrisis management in market conditions. *New Knowledge Journal of Science*, no. 11(4), pp. 5–12.